

Pest, julius 29-kén 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. —
Előfizetési díj julius—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz

küldve vagy postai úton a „Politikai újdonságokkal“ együtt csupán csak 3 ft pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Valahány ház, annyi szokás.

Elbeszélés

JÓKAI MÓRTÓL.

(Vége.)

„Az Ur és az ő angyalai vigyáznak az igazra, hogy lábait meg ne üsse. . . .“ A magas emelet ablakából alárohanó leány olly szerencsésen jutott a földre, hogy legkisebb baja sem történt. Az udvaron még akkor is ott vigadtak a nász népek, apák, anyák, testvérei a szerencsétlen menyasszonyoknak; azok elborzadva látták, mint hullott egyszerre közéjük a szép Malika, épen a borozó asztal közepére, hogy minden pohár felugrott ijedtében.

A leány, alig hogy meglátta apját, odarohant hozzá sikoltva :

— Apám fussunk innen. Gyilkolnak, ölnek a kastélyban. Mindnyájan itt fogunk veszni.

A félttás parasztok ijedten ugrottak fel e szavakra az asztalok mellől, s bomlottan futott ki minden ember a kastély udvarából, a faluig meg sem álltak.

Odafenn pedig a kastély ura boszorkodvalátta az ablakból, mint menekül meg, csodálatos úton, kezei közt tartott martaléka.

— Péter! kiálta a földön fekvő hajduhoz, ki fejét karjára hajtva horkolt a földön. Kelj fel!

Az ember kötelességének tartá felkelni és nem aludni többé.

— Miért tántorogsz?

— Uram parancsára részeg vagyok.

— Légy józan, és állj egyenesen.

Az ember egyenesen állt és nem részeg többé.

— Menyasszonyod az ablakon kiugrott, s apjával és násznépével elmerészelt menni udvaromról. Eredj utána rögtön; te férje vagy, parancsolója; vezesd őt vissza. Meglásd, hogy engedelmes nőre találj; mert a milyen jó volt eddig nálam laknod, ollyan jó lesz laknod az olombányában, ha nélküle térsz vissza.

A hajdu megcsókolta ura kezét s eltávozott.

A falu végén utolérte a futó násznépet. Megállítá őket ismerős ordításával. Kezében volt az a szíjkorbács, a mit ollyan jól ismernek már az engedetlenkedők.

— Hol van feleségem? kiálta parancsoló hangon, szette-kintve a csoport között.

Malika félve huzódott apja háta mögé és nem mert felelni.

A durva férfi észrevette őt s odament és megragadta kezét.

— Jösz velem vissza a kastélyba!

Az öregek közbeveték magokat, hogy ne bánják olly durván ifju arájával házassága első napján.

— Hát ti engedetlenségre akarjátok tanítani az asszonyokat? hogy pártját fogjátok egy szökevény néembernek, a ki az urát elhagyta? Nem ura és parancsolója vagyok-e én az én feleségemnek, a mint ti azok vagytok a tieiteknek, s nem ott van-e az asszony helye, a hol férje van? Uj világ lesz-e ezentúl, hogy az asszony lesz az ur a háznál, s a férj engedelmeskedik neki?

Ezek az okok hatni kezdetek az öregekre. Elálltak Malika védelmétől, s biztatni kezdték, hogy bizony a nő engedelmeskedni tartozik férjének s a hol a férj jelen van, ott a nőnek nem szabad félni semmitől.

Hanem a leány leveté magát a földre s átölelve völegénye lábait úgy könyörgött neki szívzaggató hangon, hogy ne vigye őt vissza amaz irtózatos helyre. Inkább taszítsa ki a hideg éjszakába, inkább küldje el mezitláb a farkasok berkébe, inkább verje agyon, csak ne vigye vissza ama kastélyba.

A völegény dühösen rántá fel a rimánkodó leányt lábaitól, irgalom nélkül kiáltva rá :

— Jösz velem, a hova én megyek!

— Oda ugyan nem! kiáltá akkor a háta mögött egy éles, csattanó hang, s a nagy erős férfi azon pillanatban halálnak halálával rogyott össze, olly rögtön, olly szótalanul, hogy még a a végső hörgését sem hallá senki. Felette pedig ott állt Kozima, fehér alsó ruhájában, mezitláb, szétszórt hajjal, kezében egy kés, vérbe mártva.

— Te elmentél a pokolra! szólt az egy döféssel legyilkolt hajdu fejére téve lábát s azzal villogó szemekkel fordult a bámuló néptömeghez.

— Hát ti nyomorultak, mit bámultok reám? Nem tudjátok-e, hogy mi történik a kastélyban? Nem pirultok-e a gyalázat miatt, a mi fejetekre száll le? Nem emlékeztek-e az ütlegek, fogságra, sanyargatásra, a mit annyszor szenvedtetek igaztalanul, s nincsen-e késetek, fejszéték, fogatok, hogy azt megtoroljátok? Ha kutyák vagytok, hűséges kutyái a ti uraitoknak, nincs-e egy köztetek, a ki megdühödjön, s megmarjon mindnyájatokat, hogy veszetten forduljatok ellenök?

Valóban ez az egy veszett fenevad ő maga volt. Ádáz szavai a viziszonnyal titkos mérgeként hatották át a csendes emberek idegeit, hogy elkezdtek szemek vérben forogni, kezeik késeit keresni, és ajkaik szitokkal telni meg.

— Mire vártok még? Ez a vér többet kér. Vagy a mienket, vagy a többiekét. Rohanjatok haza! Ragadjatok kaszát, ásót, vasvillákat, reggelre hire-hamva sem lesz gyilkosaitoknak. — Tűzbe, vérbe temessétek valamennyit.

A végszavakat általános vészordítás fojtotta el. A felbőszült tömeg kiáltozva rohant fegyvereiért, s félóra múlva egy egész zendülő tábor hullámozott a kastély felé, elől a két leány ment. Kozima és Malika, a zendülés véres fáklyáival, véres ké-

seivel. Nem két leány, két vészangyal volt az, kik elfelejtkezve leányi voltukról, maguk rohantak legelő az ostromlott kastélyra.

Ott minden ittas volt ebben az órában már. A csatlósok, hajduk a pitvarban heverték torkig elázva, csak néhány diadalmas ur dalolta még tivornya dalait a kastély iróteremében.

A nagy lármára ezek is felriadtak, s a mint meglátták a fenyegető veszélyt, hirtelen puskára, kardra kaptak; s azzal véres verekedés támadt a palota csarnokaiban. A parasztok kaszái, cséphaszárók nem sokat értek a kard és pisztoly ellenében; a felriadó cselédek, vadászok mindig jobban kiszorították a zendülő pórokat, míg a tornác elején sikerült egy vasrostélyt lebecsánianiok, melly egészen kizárta a támadókat.

Háromszor rohant Kozima maga a vasrostélynek a parasztokkal, hogy azt sarkaiból kivesse. A zár nyelve meghajlott a nyomás alatt, de nem tört el: a leány mellett álló pórokat mind leököldözték, csak őt nem érte a golyó.

Ekkor egy pokoli terv fogamzott a leány fejében. Visszahívta a zendülőket a kastély udvaráról, hol az ablakokból bosszútanul lököldözték le őket. A kapuk előtt megállítá a tömeget.

— Hordjatok ide köveket és gerendákat, temessetek be velök minden kijárást. Ne lehessen egy ajtót is kinyitni.

A mint ez megtörtént, akkor hosszú szurokfenyő póznákat hozatott elő, azoknak végét meggyujtá fáklya gyanánt.

— Most kinek lesz bátorsága ezeket a pinceablakon lenyujtani?

A megriadt népség hallgatott.

— Jerünk mi ketten Malika.

És a leány felvett két hosszú égő fáklyát s a pinceablakokhoz futott vele.

A terem ablakából tíz husz lövés fogadta őket. Egy sikoltás hallatszott. Malika kiszenvedett.

De Kozima elérte a pincét.

Az a pince az egész kastély alatt végig vonult és tele volt nagy hordókkal, a mikben égettbor volt eltéve.

Kozima lenyujtá a kanócot s feltaszítá vele a legközelebb álló hordó dugaszát.

Azzal be volt végezve az egész munka. A leány visszafordult s hátra sem tekintve, csendes léptekkel tért vissza társai tömegéhez.

A pinczében egyszerre lángra kapott a borszesz; az első hordót a mint szétveté az égő borlél ereje, a kék folyó láng szétterjedt az egész pinczében, néhány óra mulva egyes hangos durranás jelenté, hogy ismét egy hordó pattant szét; nem sokára minden pinceablakon világított elő az a kékes, zöldes láng fénye, melly olyan halottszint adott a körülállók arcainak.

A zendülőknak csak körül kellett állniok a kastélyt a golyók járásán kívül és bámulni azt a pokoli látványt, a mi előttük kifejlődött.

A mint az alulról jövő láng lassanként átmelegíté az épület boltozatait, elkezdé a kastély termeiben rémes ordítás támadni; a benn levők érzék a nöttön növekedő hőséget; s a berakott ajtókon nem menekülhettek ki. Eleinte emeletről emeletre, végre a padlásra szorultak fel, s midőn a kék lángok lassankint veresre váltak s a palota minden ablakain kezdtek kilövellni, egy egetverő ordítás hangzott az éjszakában, mellyre az ostromlók vérszomjas kacagása felelt.

Csak egy embernek volt bátorsága megkísérteni a merész ugrást a háztetőről az ostromlók közé; az Csarekoff volt.

Estében kitorpte lábát, de azért oroszláni erővel védte magát, míg a sokaság le nem verte. A legelső kés, a mit szívében megforgattak, Kozimáé volt.

És ettől az éjszakától számított husz nap alatt hatvankét nemesi kastélyt égetett fel a fellázadt pórság, s a zendülés elterjedt Ukrania határáig, leirhatlan borzalmakkal fertőztetve be minden darab földet, a mellyen átvonult.

A leghunyásabb nép a legirtózatosb, ha egyszer kitör: sehol sem olly irtózatos a lázadás, mint az északi szláv és a chinai fajoknál.

Végre sikerült a kormányoknak elfojtani azt.

A vezetőket, a legkitünőbb harcosokat elfogták, a boszúvágyó nemesség példás büntetést követelt fejükre.

A büntetés megadatott. A hirhedett lázadók küldessenek a kaukazi hadsereghez, s ha Isten úgy akarja, hogy bűneik miatt meghaljanak, haljanak meg hazájukért küzdve.

A főnemességnek pedig tudtul adatott, hogy ha még egyszer jobbágyaik fellázadnak, a nagy tanács a jobbágyok örök-váltságát fogja indítványba hozni; mert vagy tudjanak a földesurak jobbágyaikkal kegyesen bánni; vagy tudjanak velök birni.

Az orosz jobbágyok örök-váltsága még most sem jött létre. Sorsuk most is az, a mi régente volt.

Adjatok hálát az Istennek ti, kik boldog határainkon belül laktok.

Rajzolatok a magyar nemzeti mivélődés történetéből.

(Folytatás.)

10. A földi termékek nagy olcsósága, és ennek főoka, elég honi fogyasztók hiánya. Ezen akadály szinte az újabb időkig állott fen s hathatósan gátolta a földmivélés kifejlését. Vizsgáljuk meg, és mindenek előtt jöjjünk az iránt tisztába; milly költségekre van a földmivésnek szüksége; miből áll tiszta jövedelme; kiktől várhatja természetnyelveinek fogyasztását, hogy szép tiszta nyereségre szert tehessen, és így fáradságának jutalmazása, szorgalmának edzése által a földmivélés felvirágozhassek.

A földmivésnek, ki tulajdon földét miveli, szüksége van: *telki költségekre*, vagyis olyanokra, mellyek által telkét termő állapotba helyezi, ide tartoznak: pl. telkének vételára, továbbá mocsárok kiszáritására, erdőirtásra, szőlőültetésre stb. fordítandó költségek. E beruházott költségek álló-tökét képeznek, vagyis olyant, melly a földmivés birtokában maradvá jövedelmez; azért ezen tökének divatos kamatját időnként meg kell a földmivésnek kapnia. Továbbá szüksége van: *sentartási eszközökre fordítandó költségekre* pl. időfolytán is műszereket s marhákat kell szereznie, épületeit javítania. A mennyiben az efélék több évig tartanak, ezek árát legalább lassanként kell visszanyernie. Végre vannak a földmivésnek *évi költségei*: ilyenek a vetőmag, napszámósber, marhatartás stb. Ezeknek minden évben egészen meg kell térítettniök a földmivés részére.

E jövedelmek azonban még nem képezik a földmivésnek tulajdonképi tiszta nyereségét; mert ezek csak a földmivésbe ruházott tökének kamatai s illetőleg ismét visszakerült töké, mellyeket ő a földmivélési ipar körén kívül is gyümölcsöztethetett volna; azon esetben pedig, ha a mezei gazdaságot kölcsönözött pénzzel üzte, az eddig elősorolt jövedelmekből még egy fillér sem maradt birtokában, a töképenzes nyervén azokat kamatok fejében. Kell tehát a földmivésnek még további nagyobb övedelmet is huznia; mert hiszen ő a felvállalt mezei gazdaságnak igazgató vezére, ráfordította szellemi s tán testi erejét s ügyességét is, a veszély és baleset szinte csak őt érendette, tehát mindezekért kell is jutalmának lennie, mit *vállalkozói nyereségnek* szoktunk nevezni. No de szüksége is van ám e jövedelemre a földmivésnek; mert miből fogja fizetni az adót, miből gyűjt magának tökét, hogy azt is természetnyelveire fordithassa, és így vagyona mindig gyarapodhassek, miből fog családjával megélni és annak élvezeteket s kényelmet szerezni táplálatlak-ruházat-tanítás- mulatságra stb. nézve. Minél nagyobb e vállalkozói nyereség, annál jobb a földmivés sorsa.

Világosan látjuk most már ezekből, hogy a földmivés nem egyedül azért üzi iparát, miszerint keresete után épen csak élhessen, azaz, hogy ujig való kenyere legyen; tiszta jövedelmének az első életszükségletek földözésén túl jóval nagyobbnek kell lennie. Ha a földmivésnek termékeiből nyakán vesz mind az, mit ő családjával elfogyasztani nem képes, úgy a főlebb kifejtett tiszta nyereség legnagyobb részétől el kell esnie. Szükséges tehát, hogy ő főlöszleges termékein túladjon vagy csere vagy adásvadás útján. De az a kérdés, kiknek adhatja el, és kiknél cserélheti be? Földmivésnek rendszerint nem adhatja, mert annak szinte van elég nyers terménye és műipari cikkekkel sem szolgálhatna

érettök cserébe; tisztviselőknek sem, főképp oly országokban, hol ezek nagyrészt mezei gazdaságot bírnak, vagy fizetményeket természetben kapják, mint nálunk a jelen időszakban. Olly polgárok vehetik meg tehát csak a földmives nyers termékeit, kik olyanokat épen nem természetnek, és azon kívül az élelmézésen túl még egyébképp is nagy szükségök van azokra. Illyenek pedig a mesteremberek és kereskedők, ezek, ha a közszükségnek megfelelnek, nagy számban élnek az országban s abból táplálkoznak, mit a földmives termeszt; de azon kívül a műiparos többnyire mesterségét sem üzheti, ha nem szerez magának a földmivestől nyers anyagokat, hogy azokat átalakítsa pl. a lent vászonná, a gyapjút posztóvá. Az illyeneket azután a kereskedő vásárra viszi, eladja, és vesz az árán nyers terményeket, vagy sokszor csere útján is eszközli ezt. Ezekből tehát az következik, hogy a földmivelés csak úgy virágozhatik, ha termékei elkelnek, és hogy a vásárlók és fogyasztók kiváltképp csak mesteremberek, gyárosok és kereskedők lehetnek.

Még is sokszor nincs segítve a földmivesen, ha a fogyasztó műiparosok külföldiek, hogy tehát a földmivelés kifejlése állandó biztos alappal bírjon, *szükséges, hogy legyen elég és tehető honi fogyasztó.* Ugyanis, minden csere- és eladásnál a vevő is igyekszik nyereségre szert tenni, ha tehát a fogyasztók műiparosok belföldiek, ezeknek haszna szinte a nemzet vagyonát szaporítja. Van azonban a földmivelésre nézve magasabb érdek is, mi belhoni fogyasztást igényel, jelesen, a külföldiek számos oknál fogva minduntalan elmaradhatnak piaczaikról, s mi is juthatunk olly helyzetbe, hogy a külföldi országokat meglátogatni lehetetlen. A föld termékei kelendőségének e bizonytalansága már is lankasztóan hat az iparágra, annak megakadása pedig, melly külföldi fogyasztás mellett évtizeden túl is eltarthat, elfojtja a földmives szorgalmát annyira, hogy az csak saját szükségére termeszt. Olly okok pedig, mellyek a külföldiekkel közlekedést megnehezítik vagy épen lehetlenné teszik, a következők lehetnek: pl. ha a külfölddel háboruszkodunk; ha a külföldiek olcsóbb piacot lelnek a mieinknél; ha a pénzforgalomban zavar támad; ha jó utak nincsenek, és még inkább, ha azok lopás és rablás miatt bántortalanok is.

Alkalmazzuk ezen elveket az Árpádok korszakára. Olvastuk főlebb, hogy nálunk akkor a mesterségek és kereskedés majdnem a bölcsőben heverték. Műiparosaink (a földesurak rabszolgáit vagy földhözragadt jobbágyait itt tekintetbe sem vehetjük) leginkább azon kevés külföldiek valának, kik koronként nálunk letelepedtek, ezek laktak ugyan már néhány gazdag várost is, mint Pozsonyt, Esztergomot, Pestet, ide számíthatjuk még Zimonyt, Fehérvárt s néhány felvidéki várost főképp a Szepességben, meg néhányat a Királyhágón túl a szászlakta vidéken, de ezek egyrészt még maguk is üzték a földmivelést, azon kívül pedig aránytalanul lévén az országban felosztva, ezek és mezei gazdáink közt a távolság és utak nem léte miatt vajmi gyér lehetett a közlekedés, így tehát a földmivesnek annál kevésbé volt alkalma termékeit becsélni vagy eladni, mivel a külföldiek is, az imént elősorolt okoknál fogva, mellyek e korszakban mind uralkodtak, még ritkábban látogatták, főleg alföldünket, hogysem ez tetemesen emelhetne volna földmivelésünket. És így különösen a honi fogyasztók hiányának is kell tulajdonítanunk azt, hogy a nyers terményeknek olly potom ára volt, miszerint az a földmives szorgalmát nem jutalmazta, innen azután a teleknek is vajmi hitvány ára lehetett, kivált miután csak a nemesnek volt joga ollyant szerezni, s mind ebből következett az, hogy a földmives jobbára csak tulajdon szükségére termesztvén, a földmivelés pangott.

Példákkal is kívánjuk állításainkat erősíteni. Már főlebb az e korbéli közgazdasátságunk állapota rajzolásakor említők, hogy III. Béla alatt (1189. évben) 1 jó ökör $\frac{1}{4}$ marka vagyis 1 arany forint, mai pénzben mintegy 2 pft. volt*), egy jó ló 16 pft, annyi föld, mennyit egy eke mivelhetett**), 16 pftért kelt. Lássunk azonban további példákat is, illyeneket pedig a váradi

(bün-) lajstromban, melly aranybullás Endrénk alatt 1207—1235 évig terjedő időben iratott, eleget találunk. E szerint 3 rabszolga, 10 ökör, 400 akó bor és 50 mérő rozs 240 pft-ra becsülte; egyszer 1 ló 16 pftba, másszor 3 ló vétetett ennyibe; 4 ló, 6 ökör és egyéb kárnak ára 80 pft-ra vétetett; 40 csomó (kereszt) dézsmás élet még 1295-ikben is 8 pftért adatott el. *) A földmivelés elhagyatottságát bizonyítják a rabszolgáknak csekély árai is. Egy rabszolganő 24 pft, más esetben 1 rabszolga 20 pft, 1 rabszolganő fiastul 40 pfton kelt el; voltak azonban még potomabb árak is: 1 rabszolga neje- és fiastul 48 pft, 1 másik rabszolga neje- és fiával 24 pftért és 1 tehénért adatott el, egy földhöz ragadt jobbágy 7 pftal számíttatott. E korszaknál 127 évvel később bizonyosan kifejtettebb volt már közgazdasátságunk, és jóval nagyobb a forgásban levő pénz mennyisége és számosabb az ország népessége, mégis, ha ezen árakat az akkor szabályozott csekély árakkal összehasonlítjuk, további erősséget nyer az, mit a földi termékek nagy olcsóságáról felhoztunk.**)

11. Közlekedési eszközök hiánya, utak bántortalansága. Jó közlekedési eszközök alatt, ezen időszakban, értjük az országutak, hidak, folyókoni átszállítások jó karban tartását és folyamoknak hajózásra alkalmassá tételét. Ezek czélszerűsége nagyon előmozdítja, elhanyagolása vagy teljes hiánya pedig igen akadályozza az ipar emelkedését. Lássuk. Jó utakon hamarabb és olcsóbban lehet szállítani a termékeket a vevőkhöz, itt tehát kettős nyereség mutatkozik. Ugyanis a kereskedő vagy maga a természet, kevesebb időt kénytelen az utazásra fordítani, s így nyer már az által is, hogy a megtakarított időt ismét természet, tehát keresetre fordíthatja; továbbá, rövidebb ideig és vagyonkockázat nélkül történvén az utazás, a szállítási költségeknek is tetemesen kisebbeknek kell lenni. Mit fog ez okozni? Azt, hogy a természet nem kénytelen idővesztését, rendkívüli áldozatait és nagy költségeket a portékák árához csapni, mi őt képessé teszi termékeinek, vesztesége nélkül, olcsóbb áron eladására. Így nyer a vevő, mert ugyanazon árért a körülmények szerint majd két annyit kap; de nyerni fog az eladó is, mert nagyobb lévén áruinak kelendősége, növekedni fog nyeresége is, mi ösztönzeni őt még serényebb termelésre. Ellenkező állapot jelenkezik ott, hol a közlekedési eszközök jó karban tartásáról gondoskodva nincs, hol utak talán nem is csináltatnak, hidak nem építtetnek stb. s gondoljuk még hozzá, mi az illy állapottal összeköttetésben van, hogy rengeteg erdőkön és sivatag pusztákon keresztül több napig kell utazni, a nélkül hogy csak egyszerű kunyhó is nyujtana a kifáradt utasnak enyhelyet; vagy tegyük föl, mi az előbocsátottakkal szinte karöltve jár: hogy a kereskedőnek 3 szállítványa közül tán 2 ki is rabolatik. Mi következői lesznek az illy állapotnak? A kereskedési közlekedésnek az őszi és tavaszi esős időkben és a téli havazások alatt, éghajlatunkban az Árpádok korszakán át néha félévén túl, majd teljesen meg kell szünnie; de különben is nagyobb terhek szállítása, főképp távolibb vidékekre vajmi lassan történhetik, az utasnak egész szállítványa elvesztésére, sőt élethalálra el kell készülnie. Így tehát a termelő cikkeit csak hosszas várakozás után bocsáthatja áruba, sok időt veszteget utazásra, mi alatt semmit sem termeszt; mind ezen veszteségeket, mind az utazási nagy költségeket, és ha netán kiráboltatott, zsákmányul esett portékáinak árát is kénytelen többi cikkeinek árához hozzácsapni, mi a termékeket megdrágítja úgy, hogy ritka birja meg árát, csökken tehát a vétel és fogy az eladónak nyeresége is, vagy épen elapad az, mi előli benne a vágyat a további természet, így azután természetes, hogy az ipar és kereskedésnek sülyednie kell.

Hogy ez időszakban még nem gondoskodtak nálunk a közlekedési eszközök létrehozásáról, kitétszik az már azokból is, miket főnebb az akadályok közt földünk természeti minőségéről mon-

*) Egy kéve szemestül olcsóbb volt tehát 1 pkrnál; holott ma Budapesten maga a szalma kévéként 12 pkr.

**) Zsigmond király 1427-ben a hadsereg számára így szabályozta az árakat: 1 mérő rozs, árpa, zab 30—37 $\frac{1}{2}$ kr, 1 ló szénája 1 napra 1 $\frac{1}{2}$ kr, 2 adag kenyér 1 $\frac{1}{2}$ kr, 1 malacz 6 kr, 1 bárány 9 $\frac{1}{2}$ kr, 1 tyúk 3 $\frac{1}{4}$ kr, 1 csibe 2 $\frac{1}{2}$ kr, 1 akó bor 12 kr, 1 mássa só 2 pft, 8 tojás 1 $\frac{1}{2}$ kr.

*) Az olvasó könnyebb tájékozhatása végett az árakat a mai pénzláb szerint tesztük ki.

**) Illy értelemben 130—150 hold föld vétetett nálunk.

dottunk; de bizonyítja ezt a tatárjárás is; mert másfélvi pusztulás alatt minden ösvényeink elenyésztek, holott a római utaknak majd 2000-d éves maradványai ma is bámulatra gerjesztenek. — A folyókoni közlekedés is szerfölött meg volt nehezítve; mert a magyarok hajói ez időben még igen esetlenek valának, a vontatást pedig a feneketlen mocsárok sokszor meggátolták.

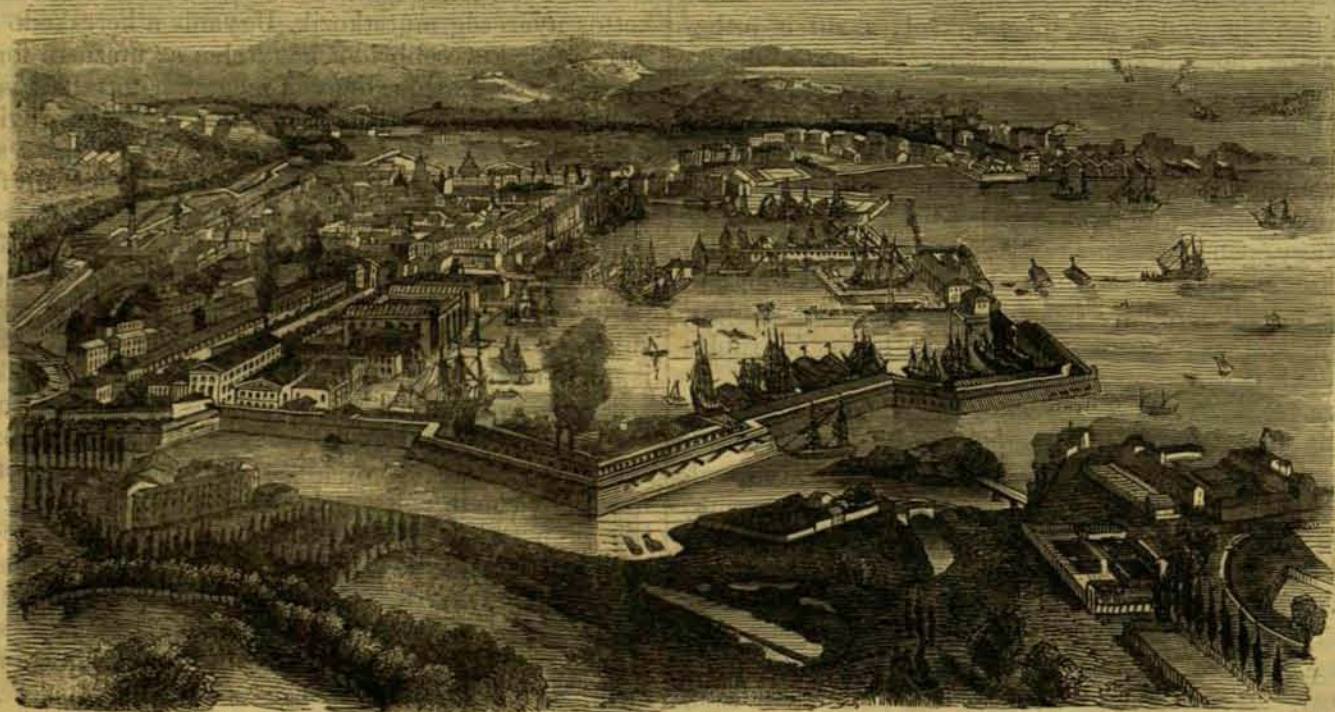
Ezekhez járult az utaknak helylyel-korral teljes bátortalan-sága. Körülményeinkben rejlett oka, hogy a tolvajok és utonálló rablók, bár törvényeink szigorúak valának ellenök, és királyaink meg-megújult erővel üldöztették őket, miként ezt nekik érdemül róttuk fel a segédeszközök közt, nemcsak nem irtattak ki, sőt a korszak végén inkább elhatalmasodtak, mint egyébkor. Már Sz. István törvénye szerint, ki harmadszor lopáson éretett, halállal lakolt. Sz. László alatt pedig valódi drakói (vérrelirt) törvények alkottattak az illy gonosztevők ellen. A 10 filléren aluli lopások szemvesztéssel vagy orr-csonkítással, a 10 fillérenél (30 pkr) nagyobb értékű tárgy orzása pedig, ha a tolvaj tetten kaptott, halállal büntetették. És mégis III. Béla már kénytelen volt a tolvajokat és rablókat, kik a háborgó időkben módfelett elszaporodtak, újabb szigorú rendszabályok által irtani. Kun László alatt pedig az akkori szüntelen zavargásban megsaporodott rablók és zsitányok elállván az utakat, azok elannyira bátorta-

Toulon a mostani hadviselésben valóságos fő éltetőere a francia tengeri hadseregnek. Eredete még Krisztus urunk előtti idökre esik, s már a római virágzó korában történeti nevezetességű város volt. Gondolhatni mennyi viszontagság érhetett azóta éppen olyan országban mint Franciaország, mellynek hol magával hol másokkal, de nagyon sűrűen szoktak viszálykodásai lenni.

Jelenleg Toulonnak 40,000 lakosa van, tehát népességi tekintetben is nem megvetendő város, de sokkal fontosabb magánál a városnál kikötője mind kereskedelmi, mind kiváltképen hadi tekintetben. Hadi fontosságát e kikötő XIV. Lajosnak köszöni, a kiról a történetirök mint nagy uralkodóról és nagy hódítóról emlékeznek. Minthogy a természet ugyszólván semmivel sem járult vizén kívül e kikötő fontosságához, temérdek kincsbe került annak létrehozása.

A város tojásdad alakú, s a tengerparttól menetelesen emelkedik a közellövő hegylánczolat oldalához. Várművei rendkívül erősek, roppant erős kettős bastya és mély sánczkerítés fogja körül az egészét.

Mint többnyire minden régi város, két egymástól egészen különböző részből áll: az ó és új városból, mellyek egyike csinos-ságban, másika tisztátalanságban szokott kitünni.

Toulon.

lanokká lettek, hogy e miatt az ipar és kereskedés ellankadt. A tatárjárás után, királyaink buzdítására, számos várak építettek az ország védelmeül, de némelyikével visszaélt a nemesség és rablást üzött belőle. Az ekkor kezdődött illynemű kicsapongás több századon át dult azután hazánkban; az 1298-ki törvényekben olvassuk először: „hogy azon erősségek, mellyekből fosztogatások üzetnek, rontassanak le.“ — A nagyváradi bünlajstromban följegyzett 306 büneset közül 223 rablás, erőszak, lopás- és csalásra vonatkozik. E szerint is azon bünök valának tehát nálunk tulnyomóak, mellyek a közlekedés bátorságát veszélyezteték.

(Folytatjuk.)

Kerégyártó.

Toulon és Marseille.

Mióta a török-muszka háboruban tetteges részt vesznek a francziák, igen gyakran előfordul a hírlapi tudósításokban Toulon, de kiváltképen Marseille tengeri városok neve. Ennek egyszerű oka az, hogy Krimia-ba a francziák mindent tengeren szállítanak, s kiinduló pontul azon két város híres kikötői szolgálnak.

Azért néltük érdemesnek mind a kettő rajzát olvasóinknak bemutatni, s néhány sorban megismertetni.

Marseille Toulon után legnevezetesebb kikötővel bír a francia birodalomban. E város szinte nagyon régi származása. — Régi irók könyveiben Massilia név alatt fordul elő. Valamint amaz hadi, ugy ez kereskedelmi tekintetben foglal első helyet a francia kikötők között, távirati sokágu összeköttetéseire nézve pedig talán legfontosabb város az egész országban. — Olly bájos helyzete van Marseillenek, hogy a feléje közelgető tengeri utat alig tud nálánál szebbre emlékezni, s többnyire nagyságát is tulbecsüli a városnak, melly fölött a háttérben levő hegyháton mindenfelöl gyönyörű nyárilakok fehérlenek kisebb nagyobb távolságból. Csak az kár, hogy e különben gyönyörű tájképnek nagyon szűken juttatott a növényország, viruló szönyegeből.

A város csaknem patkó alakban kanyarodik a kikötő körül, melly sokkal többet köszön a természetnek mint az előbbi, s minthogy az emberi szorgalom is sok évszázadon át tatarozza, tökélyesíti, nem csuda, hogy a legjelesebb világkereskedelmi kikötők sorában áll.

Valamint Toulonban a sok katonáról hamar ráismerhetni a hadi tengeri városra, ugy Marseille-t a világ mindenféle népének tarka csoportjaiból azonnal kereskedelmi tengeri városnak kell tartani.

Nagyon sok van Marseilleről a történet lapjain feljegyezve, mert élénk lakosai mindig részeseek voltak a nagyobb eseményekben, de kiváltképen ama nagy francia mozgalomban, melyre I. Napoleon császársága következett, oly szerepet juttatott e városnak a harczistennő, mellynél fogva nem egyszer piroslottak utczái a polgárvértől.

használatlan föld ne találatnék, mellyen gaz- és bojtorjánon kívül egyéb nem terem; — alig van alföldi városaink házai között olyan, mellynek tágas udvarának egyik része parlagon nem heverne, holott csekély fáradságba kerülne e tért gyümölcs-

Dr. Entz, és gyakorlati haszonkertészeket képző intézete.

Szép hazánknak tágas rónaságait arany kalászkok hullámzó palástja, domborodó halmait a venyige zöldje takarja, míg ásványkincsekben gazdag bércein százados tölgyek, viharedzett cser és felhőkig nyuló fenyves erdők rengetegei setétlenek.

Pazarul osztotta szét adományait hazánkban az anyatermészet, az ember is megtette a magáét, de végtelen tenni való van még, sok teendőt öröklöttünk ősinktől.

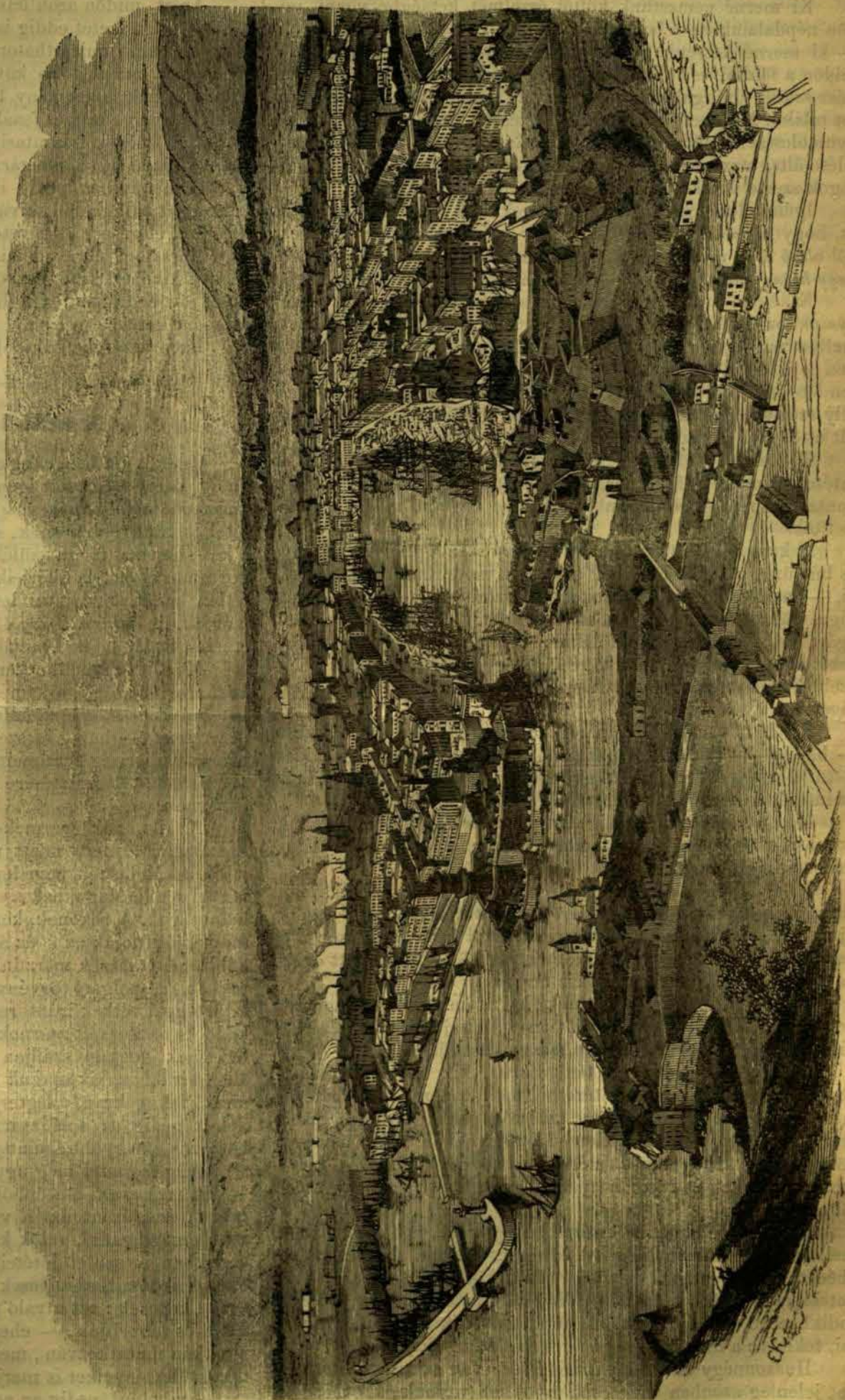
Volt idő s még nem igen rég, midőn sok magyar ember eleget vélt tenni honfi kötelességének, ha ékes beszédben daliás őseit emlegeté s büszkén magát azok utódjának vallá, elfeledvén, hogy ez távol sem elég s hogy neki, ha a nagyősök méltó ivadéka akar lenni, hódítóva kell lennie, csak hogy más fegyverrel s másfelé. — Mit elődeink szent vérök ontásával szereztek s száz csatában ezer veszély között megtartottak, hazánk földjét újra meg kell hódítani, nem a csaták tomboló zajában, de a béke szelid ölében, nem vérrel, de verejtékkel kell termékenyíteni a földet, melly létünk talpkövének teszi. — Pedig be sok van még meghódítani való a hon határain belül, mennyi föld hever parlagon s mennyi nem miveltetik úgy, mint azt polgárisult néptől várni lehet.

Midőn a földművesek nagy része csak osztott erővel munkálá földjeit, azok nem kellő mivélése menthető volt; de most, midőn a legkisebb gazdának földje sajátja és szorgalmas mivéléseben mi sem gátolja, méltán várhatni tőle, miszerint egész erejét, szorgalmát, iparát ennek munkálására fordítandja; ez által nemcsak a közjóletet, de saját javát is hatalmasan mozdítván elő.

Vana földművelésnek egy neme, melly kis terjedésen nemcsak nagy haszonnal üzethetik, de melly a legtisztább örömek kuffejévé válik azokra, kik vele foglalkozni szeretnek, értem a *kertészetet*, melly hazánkban korán sincs olly fokon, millyenen, tekintve a *föld olcsóságát s a termények magas árát*, lennie kellene.

Alig van uri kastély vagy falusi lak, pór kunyhó vagy tanyai épület, mellynek közelében kisebb nagyobb kiterjedésben

fával, virággal beültetni s így vagy haszonhajtó vagy legalább csinos virágkertet átalakítani. — Milly nagy lenne az öröm, ha a kis csemetékből terebélyes fák válnának, mellyek izes gyümölcseivel dúsan jutalmaznák a reá időtöltésből fordított csekély

Marseille és kikötője.

munkát, milly nemes élvezet azon fa árnyéka alatt pihenni, melly ápoló kezeink között nőtt fel, s melly ha rendeltetését teljesíté, a kandaló tüzet élesztendi, melly körül a késő ivadék összegyűlve, áldani fogja azok emlékét, kik e fát hajdan ültették.

Ki merné nemzetünk költői érzelmét kétségbe vonni, midőn népdalainkban a legszebb költészet tiszta, dus erét látjuk, — ki merné kétségbe vonni, hogy hazánk nem virágkedvelő, midőn a földmives tulkainak jármát, ládáját s butorzatát, a juhász szűrét virággal kihányva kedveli, — mégis kevés virágkeretet találni. Mi lehet oka, hogy a kertészet, melly nemcsak izes gyümölcsössel táplál, de melly a virágok titkos bájainak szemlélése által a szép tündérországát feltárja előttünk, daczára a virágok szerte uralkodó kedvelésének, olly alvó fokon áll?

Igénytelen nézetünk szerint ennek nem lehet más oka, mint az, hogy *kitanult gyakorlati kertészek és olly kertekben* mellyekből *olcsó áron csemeléket s virágmagot kapni lehetne, hazánkban nagy hiány van* s így ezekre csak nehezen lehet néha szert tenni.

Ez égető szükségen segíteni, s a hazai kertészetet viszonyainkhoz illő helyre emelni feladata, célja azon intézetnek, mellyet nagyérdemű hazánkfia *Dr. Entz* ur vezérlete alatt többben „*gyakorlati haszonkertészeket képző intézet*“ czime alatt Pesten létesítettek; — s melly csak néhány éves fenállása mellett olly szép sikerrel működik, hogy hazai kertészetünk felvirágzását ettől méltán remélhetjük.

Tisztelt olvasóinknak jó szolgálatot vélünk tehetni, ha ez intézetet, melly már a magas kormány figyelmét is magára vont, a mennyiben lapunk szűk tere engedi, megismertetni sietünk.

A kerepesi vámháztól balra néhány száz lépésnyire, jegenye és búsfűzek zöldjéből csinos, schweitzzi modorban épült ház válik ki, — melly a környék homokos és pusztai jelleme között, barátságos külsejével magához vonza a sétálót. — A ház közelében, egész holdakat borító faoskolákat, vetemény- és gyümölcskereteket fogunk megpillantani, mellyek gyönyörű zöldjéből a legszebb színezetű rózsák egész ágyai terülnek, kéjes illattal a közel léget betöltvén.

A ház udvarába léptünkör zöldfehér csikos zubbonykában — blouse — öltözött szalmakalapos legények fogadtak s midőn jöttünk céljáról értesültek, gyönyörű lugos zöld boltozatján át az intézet igazgatójához vezetének.

Midőn a ház urának alig várt udvariassággal bemutatának, az rendkívüli nyájassággal fogadva husz holdnál nagyobb kiterjedésű telepeit mutatá be.

Minden lépésnél új meg új meglepetés várt reánk, majd harminczhat különböző körtvélyt termő törpe fácskát, — majd új modor szerint lehajtatott venyigét, majd fehér, aranysárga és setétpiros rózsát, majd a futóhomok megkötésére ültetett óriási nagyságban diszló tormát, stb. mutatott.

Sok, igen sok szépet láttunk, mit a hely szüke elmondani nem enged, de ki a kis fáradságot nem sajnálja az intézethez kísértálni, érette bőven megjutalmazva látandja magát.

A kertészek az intézet tanítványai, kik három egymásra következő évre lépnek az intézetbe, mellyben nyáron a gyakorlati kertészet minden ágaiban, téli hónapokban számos, az okoskerü kertészre nélkülözhetlen tudományokban, mint ásvány-, növény-, állat-, vegy- és természettan, növényi földleírás, kertészet elméletében és rajzban nyernek az intézet jeles igazgatójától oktatást.

Lakást és ételmet az intézetben nyernek, hol katonai rend mellett a legfesztelebb szivélyesség uralkodik. A vacsorát és ebédet az igazgatóval együtt családi körben költik el; — ősi patriarkalis szokás szerint. — Mindezt az első évben 100, másodikban 80, és harmadikban 60 pft fizettetik egy tanítványért, mi, tekintve a mostani drágaságot, hallatlan olcsóság.

Huszonnégy tanítvány kiképzésére van az intézet szervezve, jelenleg azonban még csak nyolczan vannak, kik mind alföldi magyar fiúk, s kiket részint uraságok, részint lelkes községek küldtek saját költségükön az intézetbe, olly kikötés mellett, miszerint honukba visszatérvén, nemcsak másokat tanítani, hanem ezenfelül bizonyos mennyiségű gyümölcsfát tartoznak százalékos díjazás mellett kiállítani.

Valóban szívünk fen dobog a gondolatnál, hogy e szerény fiúkból, ha Isten úgy akarja, a kertészet szép, nemesítő mesteriségének megannyi apostolai válandnak, minek haszna nem csak sokoldalú, de hazánkra kiszámíthatlan.

Azért, midőn azon lelkeseknek, kik ez intézet ügyét s vele a haszonkertészetét eddig is felkarolák, nyilván köszönetet szavaznék, nem mulaszthatom azon óhajt kifejezni, vajha e nemes példa minél több követőkre találna; — annál is inkább, miután a magas kormány 1854-ik évi febr. 21-ikén kelt legfens. rendeletével ez intézet fenállását nemcsak helyeslé, de a megyék cs. k. főnökségeit oda utasítá, miszerint az illető megyék népségét e vállalat hasznosságára értesítsék.

A mennyiben pedig illy kertészek kiképzése egyesek pénzerejét túlhaladná, kívánatos volna, miszerint többen e nemes cél elérésére összevetett vállakkal szövetezzenek, s mint ez a Marastoni-féle akadémiánál történik, társulat alakulása által többek kiképzését eszközölnék, hogy így hazánk nem igen távol jövőben fában, virágban, kertekben bővelkedvén, Európa második kertjévé váljon.

Isten vezérelje szándokinkat.

Hegedüs.

A szülei zsarnokságról.

Családi életben, rangkülönbség nélkül, két védtelen fél van, melly négy fal között igen sok háznál szenved, a fölötte nyomaskodó hatalomnak vas karjai alatt némán nyögve, — elégtétel és könnyebbülésnek, szabadulásnak reménye nélkül: s ez a két szenvedő fél: a szüléktől keményen tartatott kis- és nagykoru magzatok, és a férjeiktől zaklatott olly nők, kiknek szeretetlen kezek közé jutni lett balszerencsájök. Emezek ügyében már e f. é. *Vasárn. Ujság* 43-dik lapján megígérttem hangos szót emelni, melly be is lesz váltva hűségesen.

Most itt egyedül a kemény szülék, — vagyis inkább ama *házi oroslányok**), a kemény apák nevelési és gyermektartási modora iránt mondandom el e hírlap nagy nyilvánossága előtt nézeteimet. — harag és szenvedély nélkül; e cikk irására csupán az emberiség érzelmeitől indítattván, az az aluvó lelkisméret férgének ébresztésére, ha az olly apák e féregnemét is ismernék.

Az illy apák gyermekeinek sorsa t. i. elhagyatott szomorú és szánandó, melly miatt merül sok ártatlan gyermek kora halálba is. Mellettök nem lép fel védőleg senki, őket nem fogja pártul senki. Maguknak a szenvedőknek ehhez nincs erejük, sem bátorságuk. A rokonok, keresztatyák és szomszédok, mint szemtanuk, jól tudják az ádáz állapotot, de hallgatnak hozzá, és inkább *szép emberek* maradni vágnak, mint védői az elnyomottaknak. A polgári törvények csak a vastag bántalmazásokban kitörő apai vétkek iránt rendelkeznek; de a rejtekben garázdálkodó és mesterkéltséggel zsarnokság fenytésére nem szolgál törvény. Gyermek hogyan szálljon pörbe és hogyan folyamodjék apja ellen bírákhoz, kik maguk is megannyi apák? Efféle pör nem is merül fel gyakran, a legterjedelmesebb vidéki bíróságokban is; holott pedig az apai zsarnokság alatt nyögő magzatok száma hazaszerte nagyobb, mint gondolnók.

Alig foghatni meg ugyan józan észszel, hogy emberi szülék, — kik természeti ösztönből kényszerülnek szeretni saját magzataikat, ezek iránt azt a vérökbe oltott jó hajlamot és érzelmet mégis megtagadni, velök kegyetlenül bánni, tőlük még szorultságukban is szülei jótéteiket irigyen megvonni, sőt maguktól őket el is taszítani képesek legyenek. De hogy erre közülök elég sokan képesek: azt a való életben felmerülő példák fennen hirdetik és tanusítják, — ehez hasonló jelenetek az állatorszámban is ritkán mutatkozáván, mellyben némelly fajú szaporítók tulajdon szüleményeiket is marják, sőt felemésztik.

Nyilvánul pedig az apai zsarnokság a következő variációkban kiváltképen.

Legelőször idézem a *dühös természetű* férfiakat, kiknél már velök született az uralgó harczias indulat, melly a szülei szere-

*) Lásd: Bölcs Sirák IV, 35.

tet erős ösztönét is megsemmíti, és a mellynél fogva ők abban lelik szívörömüket, ha másokat bántalmazhatnak. Melly kedvteléshez körükben azokat szokták felhasználni, kiken teljhatalommal rendelkezhetnek, — s ezek a szegény gyermekek. Illyeneknek jobb lett volna nem nősulni, és gyermekeket soha nem nemzeni. Pedig aztán, — midőn a nyomoru gyermekek vagy ép testökben sérvést kapnak, vagy az apai zsarnokságtól szabadulandók, majd öngyilkosságra vetemülnek, majd bujdoklókká lesznek, — mint efféle *heroicum remediumokra* tudomásom köréből is több példát megnevezhetnék: akkor mégis kinek fájhat ez égetőbbben, mint éppen magának a zsarnok apának. Az apa-gyilkosság borzasztó vétke is csak az illy családfők iránt követtetik el, — de hála Istennek, igen ritkán.

Ezeknél menthetőbbek a *mostoha szülék*, kik címöknek ugyancsak meg is felelni, tartják családi örömüknek. Itt az áspis anyák viszik a legátkosabb szerepet; de többnyire az édes apa is mostohává lesz, midőn második nőt vesz, és attól új ivadéku gyermekek szülemelnek. Azonban a mostoházkodásban talált örömük ürömmé változhatik náluk is, midőn a kétféle gyermekek között elhintik az irigység és gyűlölet magvait, — s midőn ez által a házi háborúság furiái felköltetnek, maguknak az illy szüléknek is házi boldogságuk elenyészvén.

De viszont nem menthető a fukar és *fősvény apák*, kik többre becsülik a pénzt, javakat és gazdagságot, mint gyermekeiket. Jaj! pedig ezeknek, ha fukar szüléknek estek hatalmukba. Nekik panaszos minden falat, mellyel tápláltatnak; — gyéren akasztatik testökre ruha; irigyeltetik nekik minden ártatlan öröm, mihelyt az pénzbe kerül; sőt megtagadtatik tőlük még az illő nevelés és iskoláztatás szinte, mivel ez is pénzt igényel. A gyermekeskék egész létezése túska az illy szülék szemeiben, mert gazdagulási törekvéseik utjában állnak, és óhajtanák, hogy ne élneek. Életpályára is sokszor, kedvök és hajlamuk ellen, olyanra kényszerítik a fiukat, melly olcsóba vagy semmibe sem kerül; a leányok viszont a mutatkozó jó szerencsétől apai fukarságból ejtetnek el . . .

Azonban ez még nem a legkeserűbb nyilatkozása a szülei zsarnokságnak. Még keserűbb az, midőn felnőtt leánymagzatok, — és néha fiak is — hajlamuk elleni *házasságra erőszakolatnak* szülei által; melly ténykedésekben ismét a pénz és jószág szerelme dolgozik. — Melly keménységökkel a szülék holtig szerencsétlenné teszik leánymagzatjokat, — a mi pedig aztán önekik maguknak is viszont holtig fájhat. Az így férjesített leánynak sorsa hasonló azon szerencsétlen rabokéhoz, kik fenytésül a régi időkben, holt embertestekhez kötöztettek elevenen, hogy azokon korhadjanak el lasudan és kinteljesen.

Mindezeket gyermekeknek szüléktől tapasztalni szeretet helyett, elég nehéz lehet; de tán semmi sem esik nekik olly nehezen, mint mikor a szülék irántuk *részrehajlást* és személyválogatást éreztetnek; — mert ez annyi, mint megvetés, a mi legszivszaggatóbban fáj gyermekeknek, már kiskorukban is. Az illy szülék egyik vagy másik gyermeküket jobban kegyelik a többiekénél, — olly nemtelen okokból rendszerint, mellyek előttük titkoltatnak; — minden esetre ollyakból, mellyekről ők (a magzatok) nem tehetnek. A részrehajlás pedig kiszámíthatlan gonoszt szül mind a gyermekekre, mind magukra a szülékre. A testvéri szeretetet és szép egyetértést feldulja; a kedvencz gyermek iránt irigységet gerjeszt; tiszteletlenséget és boszufforralást az igazságtalan szülék iránt. Az egész családra minő gyászos következményeket borít a szülék részrehajlása, arra, — én mint pap, — csak a szentírásból a régi patriarchák történetére utalok, mellyben Izsáknak és nevének vétkes előszeretete Jákób iránt egy példában és kis minta szerint igen sok efféle gonoszra mutat.

A jelenen folyó inséges évben a hazának sovány felső vidékein, szemeink előtt merült fel, a nyomorral küzdő népcsaládokban, még az a hallatlan neme is a szülei zsarnokságnak, melly szerint apák, — maguk is koldulásra jutván — apró gyermekeiket maguktól szivtelenül eltaszítják, őket koldulni, lopni és ragadozni utasítják.

Felnőtt és már elcsaladosult gyermekekre nézve, az aggastyán szülék vétkes részrehajlása már életökben sejdíthető a ke-

gyelt édes gyermekek vagy unokák iránt, — midőn az atyák vagy nagyatyák által jótételek titkon juttatnak, de a mellyeket a kegyenczek, — kiket a tulságos kedvezés rendszerint képmutatókká és hizelgökké is tesz, — vagy csak arczvonásaikkal is észrevétlenül elárulnak. Azonban ez izgágaszerző bánásmódjok a szüléknek, főleg a titkolózva tett végrendeletekben és nyílt *osztalásokban* szokott bántóan nyilatkozni. Különösen az osztalást illetőleg: a gyermekek számára, törvény által meghatározott örökségrésznek kiadását mellőzvé, ugymint a melly nem függ az apák kegyelmétől; itt csak az olly javakat értem, mellyek a szülék szabad rendelkezése alatt állnak, kegyeik szerint osztathatnak, és minden megkötő törvényen kívül helyezvék. Ezekre vonatkozólag tehát azt ajánlom, hogy minden apa anya jól meggondolja, mit és mennyit oszt ki övéinek; hogy vénségökben gyermekeikre ne szoruljanak. Okuljanak a sok példán, mellyek tanusítják, hogy olly szülék, kik jószíviuen gyermekeiknek minden javakat kiosztottak, azok hűségében bizakodva: milly rútul megalatkoztak és miként elhagyatva lettek végső napjaikban. Ha pedig a szülék illően földözvék hajlott korukra, akkor (ugy vélném), a fölösleget kezeikből kibocsátani, és a jóindulatu gyermekekre s unokákra, kik tán új gazdák is, áldást, örömet és segélyt árasztólag részrehajlatlanul és egyiránt szétosztani: ők nem polgári törvény, de a keresztyén szülei szeretet intése által kötelezvék, — mint ezt jólelkű szülék teendik s minden vonakodás és halogatás nélkül, — utánozván a legújabb szép hazai példát, melly Somogyból id. Kacsokics Mihály ügyvéd urban, éltes nagyapában kedves köztudomásra hozatott*), a ki tisztán szerzeményjait mind egy fillérig gyermekeire s unokáira még halála előtt néhány évvel felosztotta.

Tisztelt atya- és nagyatya-társ uraim! kiknek szerencsénk van azt a címet viselhetni, mellynél szebbet és magaszosabbat, a nagy ur Istenre is ruházhatót, a Megváltó sem gondolhatott; — viseljük ezt holtig méltósággal. Mi vagyunk a gyermekeknek legközelebbi földi isteneik; utánozzuk is a legfőbb lényt soha meg nem szünő lankadatlan jószágunkkal. Ha fáj, midőn gyermekeink bennünket illően nem tisztelnek, és ha atizparancsolatban megrendelt kegyeletet irántunk gyakoroltatni követeljük: tehát érdemeljük is meg azt munkás szülei szeretetünkkel. Kiskoru gyermekeket soha ne bántalmazzunk. Milly gyáva-ság és aljas jellem, azok fölött zsarnokilag uralogni, kik egészen védtelenek. Becsüljük a gyermekeket, kik megannyi Isten képe, és Istennek legbecsesb áldása házainkon. Lám becsülte őket az ur Krisztus is, és őket még csak megbotránkozottatni is tiltalmazta. A kegyetlenül tartott, kiteszított, árva és mostoha gyermekeken viszont szánakozunk, mellettök erélyesen felkelvén védelmökre és pártfogásukra. — Kereszt-gyermekeink iránt ez szinte kötelesség is. Magunknak hagyjuk mondatni ama szentírású igét: „Ember légy őrizője a te atyádfiának.“ (1. Mos. 4, 9.)

A felnőtt gyermekeket illetőleg, ők megemberesülve sem szűnnek meg a mi testünkből szakadott test és vér lenni. Irányukban is tehát kövessük a liberális bánásmódot, melly szivet nyugtat és szivet hódít. Képzeljük magunkat gyakran olly nagy gyermekek helyzetébe; — mint tetszenék nekünk, ha egy fölöt-tünk álló még hatalmasabb ősapa velünk hasonló keménységgel bálnék? Azért a mieink irányában, a kis koruk folytán tanusított szeretetet ne hagyjuk félbenszakadni nagykorukban is. Tegyük velök jót a polg. törvények parancsolatán fölül; mert nem csak honpolgárok, hanem keresztyének is vagyunk. Tegyük jót gyermekeinkkel érdemök nélkül, — Istenért, Krisztusért, a nyugott lelkiismeretért; — a halálért, melly már hozzánk közelebb van, mint őhozzájok, — és végre a Nemezisért (a boszuálás isteneért), s az örök bíró ítéletéért, melly utólér siron innen, siron tul. Kivált leánymagzatok, előzvegyültek és általában a hibás testü gyermekek iránt apáknak mindig különös kimélettel kell viseltetniök, mert ezek már önmagukban is minden esetre sajnálandók. Nővérekkel osztózásban rövidet huzatni igazságtalanság és méltatlan lenézése a nőnemnek.

Itt végzem e kis értekezést, és megerősítem nem Verbőczivel, hanem egy olly drága vérpecsés oklevéllel, mellyre építve

*) Lásd: Pesti Napló, 1855, szám 1577.

kell lenni minden polgári igazságkiszolgáltatásnak, ám az akár-mely *juris codex* legyen. Értem a szentírást, és névszerint ennek azt a mondalékát, mely a legtudósabb és legmélyebb belátásu apostolnak, a tarzusi Pálnak tollából folyt, és mint a családi életbe vágó kedvencz intése az ihletett férfinak, két levelében ismételve olvasható. E mondatot, melyet a hittudósok csak a kiskorú gyermekek nevelésében felmerülő tulszigoru fenytékre szoktak magyarázni, mély értelme szerint csak a szüléknek nagykorú gyermekeik fölötti előadott zsarnoksága világosítja meg teljes fényben. Az intés im ez (Efez. VI, 4. Kolos. 3, 21. Jak. 5, 9.): „Ti atyák, — édesek, mostohák, öregek, — ne bosszantsátok és haragra ne ingereljétek a ti magzataitokat, hogy ne fohászokdjának ellenetek és kétségbe ne essenek.“ — És . . . most már *le a kezét a tábláról!*

Edvi Illés Pál,
acad. Itag, a philos. osztályban.

Tárogató.

x* Ő csász. kir. Fensége Albert főherceg Magyarország polgári és katonai kormányzója f. hó 17 méltóztatott Börzsönybe érkezni az utjában eső nép hangos örömrivalgásai között, s azon esetre, hahogy Ő Fensége éjjel is méltóztatnék utját folytatni, a Garam völgyön fáklások valának föllállitva. 18-án tovább folytatta utját a fenséges kormányzó Szliácsra, hol fenséges neje Hildegard Főhercegasszony huzamosb idő óta szerencsételi magas jelenlétére hazánk ezen egyik leghatályosabb erejű fűrdőjét.

x* Még 1852-ben az akkori földmívelési m. minisztérium pályadíj hirdetett egy népszerű gyümölcsenyésztési munkára, melyet Gönczy Pál nevelőintézet-tulajdonos hazánkfiának magyar nyelven beküldött értekezése volt szerencsés elnyerni. Ezen államtulajdonná vált mintegy 60 lapra terjedő közhasznú könyvecske legközelebb m. miniszteri rendeletnél fogva valamely szilárd hitelű könyvkiadónak ingyen átadatni határozottat, olly kikötéssel, hogy a vállalkozó kiadó minél olcsóbb áron bocsássa a nép közé az elismert jeles kis munkát. Reméljük, hogy nem lesz szükség nógatni könyvkereskedőinket, s nyomdászainkat ezen alkalom felhasználására, mely habár nem nagy, de szép alkalom annak bemutatására, hogy mit tudnak a közjó előmozdításaért kicsiben is cselekedni.

x* A Fácny-albumban Szilágyi Virgil szerkesztése mellett következő íróktól lesznek munkálatok: Arany János, Balázs Sándor, Beöthy László, Bérczy Károly, Berecz Károly, Bernát Gáspár, Bulesu Károly, Bulyovszky Gyula, Bulyovszky Lilla, Csaszár Ferencz, Degré Alajos, Dienes Lajos, Fekete János, Feleki Miklós, Gyulai Pál, Jókay Mór, Kempelen Riza, Lauka Gusztáv, Lévy József, Lisznyay Kálmán, Majthényi Flóra, Medgyes Lajos, Szatmáry Károly, Szelestey László, Szigeti József, Szilágyi Virgil, Tompa Mihály, Tóth Endre, Tóth Kálmán, Zsáler, Vadnay Károly, Vajda János stb. — Ezek részint már beküldötték munkálatukat, részint szavokat adták, hogy küldeni fognak, a melynek megtartása fölött kétkedni semmi alapos ok nem lehetvén, már csak e névsornál fogva is láthatja az olvasó, hogy jótékony célján kívül is jutányos ár 2 pft olly könyvért, melynek kiállításához irodalmunk ennyi ismert nevű munkása járul. — A Vasárnapi Ujság olvasóinak kényelmére ugy intézkedtünk, hogy *kiadó hivatalunk* is elfogad előfizetéseket, mellyek azonnal át fognak adni az illető helyre, s jövő számunkkal megkezdjük a Fácny-album előfizetőinek névsorát is közölni.

x* A volt körösi-ház telkén Pesten már két év óta látunk a zöldkert-utoza felől a föld alól alig kibuvott s abban hagyott falakat. Egy nagy terveket kedvelő vállalkozó hagyta azokat ugy, s később Pest város községtanácsának birtokába került az a szép négyszeg telek, melynél talán széles Magyarországon nincs *kövérebb* föld. Azóta hogy a város megvette ezt a rondaságáról híres csárdát, mindig azt rebesgetik róla, hogy iskolának van szánva, de csak ugy maradt biz a mai napig, a mint M. urammal félben hagyatták változhatatlan körülményei. Most pár nap előtt azt hirdeti róla igen hiteles kutfő után a Bécsben megjelenő „Magyar Sajtó“, hogy az oda szánt új reál iskolának egyik fele, még ez évben fel fog épülni s 180,000 pftba kerülend. Adja Isten, hogy felépüljön.

x* A vakok intézetében f. hó 30. délelőtti 9 órától 12-ig fog megtartatni a próbatét, az intézet királyutczái épületében, mellyre minden mívelt emberbarát hivatalos.

x* *Oláh László* a Gazd. lapokkal és egyenkint is előfizetési iverket küldött szét több rendbeli munkájára, mellyek tiszta jövedelméről azt hirdeti, hogy „az *arviz által károsultak gyámolítására*“ fogja fordítani, s egyéb készpénz küldeményeket is elfogad e jótékony célra, mellyekről ez év végével szándékozik pontosan számolni.

x* Egy négy lovas társaskocsiról, melly az evang. templomtól a városligetbe jár, azt írja a „P. Ll.“ hogy már volt olyan napja, mellyen 60 pftot bevett, 25-nél pedig még egyszer sem kapott kevesebbet.

x* Tudva levő dolog, hogy Buda szomszédságát csupa német ajku helységek képezik. E községek dicséretes példát nyújtanak gyermekeik nevelése ügyében, mert nemhogy alig várnák azt az időt, a mellyben már *nem muszáj* az ifjuságot iskoláztatni; sőt maguk jószántából iskoláikat három osztályuakká kérték átalakittatni, s hirszerint erősen óhajtják, hogy gyermekeik magyar nyelvben is legalább olyan előmenetelt tegyenek, miszerint a főváros magyarajku lakóival ne legyenek kénytelenek némajátékot űzni. A derék községek következők: *Promontor, Budakeszi, Budaörs, Vörösvár.*

x* *Müller Emil* pesti könyvnyomda-tulajdonos azon szép követésre méltó tettet követte el, hogy ft. *Majer István* isk. igazgató urnak összesen 140 darab ifjusági könyvet adott át a legjobb tanulók jutalmazására. Valóban nemes gondolkodásra mutat, hogy a derék ifju polgár nemcsak kereskedői hasznot vonni törekszik az ifjusági könyvekből, hanem azokat serkentőleg is felhasználhatja a közértelmiség érdekében.

Adakozások.

A tiszai árvíz által károsultak számára ujabbán érkezett hozzánk:

Néhány alsóbaranyai hegyaljai reform. tanító küldeménye Herczegszöllősről 8 pft, ehhez járul Déváról 6 kr. — Turgonyi Terézia k. a. Uszódrol küldött 1 pftot. Továbbá:

„*Tegyen kiki, a mennyit tehet.*“ E jelmondat kíséretében küldött hozzánk az alább névszerint elősorolt „*bécsi iparos fiatalság*“ 18 pftot és 20 krt olly célból, hogy egyik hasonfelét a duló árvíz által károsultaknak, másikat bold. Birányi Ákos özvegyének kézbesítsük, a miről *kiadó hivatalunk* utján már rendelkezünk. Az adakozónak neve és foglalatossága. Siling Henrich eszter. mest. 1 pengő fto. — Balog Gyula eszterg. segéd 1 ft. — T. Lajos eszterg. segéd 1 ft. — Rojcssek testvérek aszt. segéd 2 ft. — Beiszter Sándor laka. segéd 30 pengő krt. — Némegy Mihály aszta. segéd 30 kr. — Pintér Károly aszta. segéd 30 kr. — Tanczos János bádogos segéd 30 kr. — Nenkov Gábor aszta. segéd 30 kr. — Puch István aszta. segéd 20 kr. — Mózes Mihály aszta. segéd 30 kr. — Imre István esztergá. segéd 20 kr. — N. 20 kr. — Kern Alajos aszta. segéd 15 kr. — Toschek Gyula aszta. segéd 15 kr. — Barás Makár lakat. segéd 30 kr. — Bruckner Samuel eszt. segéd 30 kr. — Jakab János eszterg. segéd 30 kr. — Geng János lakatos segéd 40 kr. — Komólka Lőrincz eszter. segéd 30 kr. — Patkos Benjamin eszter. segéd 30 kr. — Altmann Florián gombkötő segéd 20 kr. — Klein István szabó segéd 30 kr. — Szilágyi Pál lakatos segéd 10 kr. — Szibert Adolf lakatos segéd 40 kr. — Praclik János gombkötő segéd 30 kr. — Lang Ferencz gombkötő segéd 20 kr. — Artner Gottlieb gombkötő segéd 20 kr. — Krischmanitsch József gombkötő segéd 20 kr. — Gaál József lakatos segéd 40 kr. — Gömbös Imre asztalos segéd 30 kr. — Anton Rudolf szabó segéd 10 kr. — Z. J. 20 kr. — Nusser Károly aszt. segéd 20 kr. — Haskó István szabó segéd 30 krt. Szerk.

Szerkesztői nyílt posta.

. y. urnak . . . Avagy miért van az, hogy ön egy idő óta annyira pihenteti kedélyes tollát? Ha nem felel ön minélelőbb e barátságos nyílt postánkra, bepecsételt levelekkel tesszük önt a Malakoff-torony állapotába.

Többen Erdélyben t. olvasóink közül; mai számunkban Kedvencz agg írójok munkája által kívánságukat teljesülve látják, s hagyják meg nekünk is azon ártatlan kedvtelésünket, hogy becses soraik azon részét, mellyek inkább *magunkat* mint az olvasó közönséget illetik, ne közöljük.

Előfizetési felhívás

A

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok másod félévi folyamára,

azaz

6 hónapra (julus — december.)

Előfizetési díj mind a két egymást kiegészítő néplapra

csupán 3 ft pengő.

A pénzes levelek bérmentes küldése valamint a czim, utolsó posta és lakhely pontos feljegyzése kéretik.

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“
kiadó-hivatala (Pest, egyetem-torony 4. sz.)

Teljes számú példányokkal még folyvást szolgálhatunk.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.